

Se hur det förflutna finns närvarande i nuet

Det finns en fantastisk och gåtfull kvarnstensgruva uppe i skogen i Malung. Mossbelupna kvarnstenar ligger ännu kvar och vittnar om hur malungsborna stod här i kylan om hösten, vintern och våren för att tjäna en nödvändig extraslant. Jorden var mager och skördarna små, men stenen i berggrunden kunde man göra malstenar av.

Det tog veckor att hugga en enda kvarnsten för hand med enkla redskap. Men i över tusen år var stenindustrin en unik inkomstkälla för socknen. Arkeologer har funnit vikingatida handkvarnar från Malung vid Mälaren, och på medeltiden användes de av bagare i tidiga städer som Sigtuna och Visby.

Föreningen Quarnstensgrufvans vänner i Malung har inget stort museum. Men om sin märkliga sevärdhet inne i skogen har man gjort både en bok, en film och överskådliga teckningar för att beskriva den tusenåriga stengruvan. I sommar blir det en vandringsutställning runt om i kommunen, och så har föreningen en guidekurs i berättarteknik i samarbete med Folkhögskolan i Malung.

Guidning i stenbrottet

I deras nyhetsbrev läser jag om hur deltagarna på kursen har mejslat fram olika berättelser ur källorna och haft provguidning i stenbrottet. Idén är att minnet av kvarnstenshantverket ska leva vidare och

spridas när många blir duktiga på att göra guidningar i stenbrottet för vänner, bekanta och besökande turister.

Den tyske filosofen och författaren Walter Benjamin, i landsflykt i Paris undan nazisternas förföljelse på 1930-talet, skrev om det förflutnas närvaro i nuet: "Paris är drömmarnas stad men det är inte bara ens egna drömmar man möter." Stadens historia, dess hus och gator, var för parisaren som ett andra liv, helt inställt på drömmandet. Enligt Benjamin tog det gestalt på promenaden när det pålästa vetandets döda fakta plötsligt kunde träda fram ur minnet som något erfaret och levtt. Walter Benjamin skriver om hur gatan leder flanören genom en svunnen tid, och öppnar sig brant in i en förgångenhet som är så mycket djupare eftersom ens sinnen kan förmedla mycket mer än den privata upplevelsen.

Bygd och naturens krönikör **MAJA HAGERMAN** är historiker, författare, vetenskapsjournalist och TV-producent.

Hon är bl a medarbetare i Dagens Nyheter och har skrivit uppmärksammade böcker som *Spåren av kungens män*, *Tusenårsresan*, *Det rena landet* och *Käraste Herman* samt producerat ett tiotal historiska dokumentärer för SVT.

Hemsida: majahagerman.se

Från Malung exporterades kvarnstenar i tusen år. Läs mer på www.quarnstensgrufvansvanner.se

”Hela internet är egentligen ett enda stort minne, ett arkiv med mängder av berättelser.”

”Människor behöver inte vara fysiskt närvarande för att vi ska befinna oss i deras sällskap.”

I 1930-talets Frankrike var även sociologen Maurice Halbwachs sysselsatt med frågor om det kollektiva tänkandet och det kollektiva minnet. Han mördades av nazisterna i Buchenwald 1945, men hans författarskap återupptäcktes efter kriget och har senare inspirerat till ett helt

nytt forskningsområde som kallas ”kulturella minnesstudier”.

Människan är till sin natur en social varelse, skriver Halbwachs. Hon ingår i en gemenskap och påverkas i sina tankar av föreställningar och bilder som hämtas från de sociala kretsar som hon ingår i, och de inverkar även på hennes minne. Men vad betyder det att minnas tillsammans? Kanske är det egentligen inte alls mystiskt. Även människans personliga minne har ju sin upprinnelse i det sociala, och man minns helt enkelt bättre tillsammans.

Aldrig ensamma

I essän ”Kollektivt minne och individuellt minne” skriver Halbwachs: ”Vi är egentligen aldrig ensamma. Andra människor behöver inte vara fysiskt närvarande för att vi ska befinna oss i deras sällskap. Man kan promenera runt i London utan att ha någon vid sin sida men ändå ha sällskap. Det räcker med att läsa för att få inspiration att betrakta staden ur olika synvinklar. Då kan man få sällskap med en arkitekt som gör en uppmärksam på byggnadernas form och perspektiv eller en historiker som berättar att gatan anlades under en viss epok

när något anmärkningsvärt hände. På promenaden väcks alltså inte bara ens egna individuella minnesbilder. Man befinner sig i tanken tillsammans med någon annan, kanske en arkitekt eller en historiker.”

Som kulturarvsturist går jag gärna omkring lite för mig själv och funderar. Ibland, som på Skoindustrimuseet i Kumla, sitter det någon där och gör ett par skor mitt i den välbevarade gamla fabriken (eftersom man där faktiskt fortfarande då och då tillverkar skor) och då passar jag gärna på att prata.

Små ledtrådar

Längs min resa, vart den än går, vill jag helst att det ska finnas små ledtrådar som hjälper min fantasi och får mig att fundera över tiden.

Det är inte svårt att surfa längs vägen och tar reda på vart man är på väg. Hela internet är egentligen ett enda stort minne, ett arkiv med mängder av berättelser – om landskapet, om platsen eller minnet och tidsdjupet av generationer som lämnat spår just där. Och det på ett sätt som skulle ha gjort gamla tiders historiefilosofen som Benjamin och Halbwachs andlösa av förvåning.

I Båstad går jag in i Märta Måås-Fjetterströms ateljé där hennes gamla mönster fortfarande vävs och kan beställas i nyproduktion. Sen går jag alldeles gratis ner på stranden där snäckskalerna ligger utströdda i sanden, och blir påmind om var hon hittade inspiration till sina underbara mönster.

Kulturarvsturistandet är väl som bäst just när man själv ser sig omkring med ”historiska glasögon”. Överallt kan man upptäcka intressanta spår. Det har med känslan att göra. En resa tillbaka i tiden får en att känna sig levande. ●